

VÁL

TELEPÜLÉSKÉPI
ARCULATI
KÉZIKÖNYV

2017.

VÁL

TELEPÜLÉSKÉPI
ARCULATI
KÉZIKÖNYV

KÉSZÍTETTE

VÁL KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA
MEGBÍZÁSÁBÓL

ÓNODI – SZABÓ LAJOS
MEGBÍZOTT FŐÉPÍTÉSZ VEZETÉSÉVEL

MIKLÓSI TIBOR
OKLEVELES ÉPÍTÉSZMÉRNÖK

ÉS

ÁDÁM ZSUZSANNA
ÉPÍTÉSZMÉRNÖK

VÁL

2017.

TARTALOMJEGYZÉK

01	Köszöntő	07
02	Bevezetés	09
03	Bemutatkozunk!	11
04	Örökségünk, a mesélő múlt	19
05	Környezetünk, természeti értékeink	47
06	Vál eltérő karakterű településrészei	51
	1. Településközpont	54
	2. Régi faluközpont	56
	3. Általános falusias lakóterület	58
	4. Különleges falusias lakóterület	60
	5. Kertvárosias lakóterület	61
	6. Nagy zöldfelületekkel rendelkező különleges területek	63
	7. Pincesorok, présházak területe	65
	8. Majorságok, puszták területe	68
	9. Beépítésre nem szánt mező- és erdőgazdálkodási területek	70
07	Építészeti útmutató – Általános ajánlások	73
	Részletes útmutató – Településközpont	86
	Részletes útmutató – Régi faluközpont	88
	Részletes útmutató – Általános falusias lakóterület	90
	Részletes útmutató – Különleges falusias lakóterület	92
	Részletes útmutató – Kertvárosias lakóterület	94

	Részletes útmutató – Nagy zöldfelületekkel rendelkező különleges területek	95
	Részletes útmutató – Pincesorok, présházak területe	96
	Részletes útmutató – Majorságok, puszták területe	98
08	Építészeti részletek, jó megoldások	101

Kedves Váliak! Kedves Vendégeink!

Nagy szeretettel köszöntöm Önöket Vál községben!

Vál gyönyörű természeti adottságokkal rendelkező település félúton Budapest és Székesfehérvár között, a Váli-völgy közepén. A község nevezetességei közé tartozik az Ürményi-kastély, az Ürményi József által építtetett klasszicista stílusú katolikus műemlék templom, – ami az ország kilencedik legnagyobb temploma – valamint a katolikus temetőben található Ürményi-mauzóleum, mely a család kör alaprajzú kriptája és kápolnája. A Szent István téren áll az egykori középkori templomból megmaradt gótikus torony, előtte az Országzászló emlékmű, valamint megtekinthetik a Tűzoltó- és Községi Emlékház gazdag gyűjteményét is. Említésre méltó még a szépen felújított neogótikus református templom, de érdemes kilátogatni az erdő szélén meghúzódó erdészlakhoz is, melyben Vajda János költő gyermekkorát töltötte. Arra is büszkék vagyunk, hogy falunk szülötte és szerelmese volt Kokas Ignác Kossuth-díjas festőművész.

Hosszú évszázadok alakították azt a csodálatos környezetet, ami most körbevesz bennünket. Az itt élők hagyománytisztelete, fejlődni vágyása, jövőbe tekintése formálta, formálja most is településünket. Legjobb tudásunk szerint igyekszünk élni adottságainkkal, természeti és épített örökségünkből eredő lehetőségeinkkel. A főváros és a Velencei-tó közelsége, a festői szépségű Váli-völgy természeti értékei, műemlékekben való gazdagsága, Vajda János és Ürményi József öröksége, a helyi termelők és kézművesek egyedi termékei, és a kiváló váli bor...

Mi mindannyian azon dolgozunk, hogy Vál megújulását, értékközpontú fejlődését előmozdítsuk, és összefogással megteremtjük az elérhető vidéket, mely kulturált, szép környezetével, színvonalas szolgáltatásaival és igényes programjaival egyaránt vonzó a helyi lakosok és a hozzánk látogatók számára. Érezzék magukat itthon!

Bechtold Tamás
polgármester

02 BEVEZETÉS

„A helyet nem szabad összetéveszteni a térrel. A tér és a hely között az a különbség, hogy a térnek száma, a helynek arca van. A tér, ha csak nem kivételes, minden esetben pontos vonalakkal határolható, területe négyzetmilliméterre kiszámítható és alakja körzővel és vonalzóval megrajzolható. A tér mindig geometriai ábra. A hely mindig festmény és rajz, és nincs belőle több, mint ez az egy. A térnek képlete, a helynek génusza van. Mert nemcsak természet és környezet, föld, talaj, éghajlat, növényzet, vizek, hegyek és mindez együttesen. A hely nemcsak az, ahol a dolgok vannak. A hely barátságos, vagy ellenszenves, félelmetes, vagy szelíd, nyugodt vagy fenséges, és a nyelvnek alig van jelzője, amit ne lehetne a helyre alkalmazni. Két egyforma hely éppúgy nincs, mint megismétlődő pillanat. Az emberi élet gazdagsága meg nem ismétlődő pillanatokban, és semmi máshoz nem hasonlítható helyekben van annyira, hogy a Vedanta embere azért sajnálja itthagyni az életet, mert látni akarja a helyeket, amelyeken még nem járt.

A helynek nemcsak fizikája, hanem metafizikája is van és nemcsak látvány, hanem génusz. Ezért nem határozható meg, csak lerajzolható, mert nem kiszámítható, mert arc. ...

... A nép létének legelső feltétele a hely, ahol él, és ezért minden nép életét lakóhelyének vizsgálatával kell kezdeni. ...

... A hely sohasem definiálható, ezért a helynek nincs tudománya, ellenben van költészete, művészete és mítosza.”

Hamvas Béla: Az öt génusz

Vál Településképi Arculati Kézikönyvét tartja a kezében a Tisztelt Olvasó. A kézikönyv segítség kíván lenni a mai ingerekkel, ideákkal halmozottan terhelt világunkban: Vál bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutatóval tárja fel az épített környezetünk szépségeit. Célunk, hogy bevezessük az Olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el. Olyat, ami a település képéhez illeszkedik és azt ízléssel, mértéktartással gazdagítja tovább.

A könyvben megfogalmazott ajánlások nem kötelező jellegűek. A céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, a készítőik által szépnek, jónak gondoltak erőltetése, hanem éppen ellenkezőleg: a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása, bemutatása. Az unalomig másolt, giccses, sokszor idegen másolatok helyett a település karakteréhez illeszkedő, ahhoz méltó választási lehetőségek bemutatása, megismertetése.

Egy ház elválaszthatatlan kapcsolatban van környezetével, szomszédaival, településével. Ilyesformán nem csak magunknak, hanem mindenkinek építjük. Egy rosszul sikerült házat nem lehet csak úgy letakarni, lekasztani a falról, eltüntetni. Évekre, évtizedekre meghatározza környezetét, a mindennapi életünk megkerülhetetlen részévé válik, ha akarjuk, ha nem. Az építetőknek és a tervezőknek – még ha ez nem is tudatosul bennük – hatalmas a felelőssége abban, hogy a kortársainknak, gyermekeinknek, unokáinknak milyen településképet hagyunk örökül.

Véleményünk szerint kevés az olyan ember a világon, aki szándékosan csúnya házat szeretne építeni. Ezzel a könyvvel a többieknek szeretnénk segíteni.

03 BEMUTATKOZUNK!

Váli Fejér megye ÉK-i részén, a Váli-völgy közepén található település. Budapest és Székesfehérvár 45 km, Bicske 18 km, Baracska 9,5 km, Alcsútdoboz 8,5 km, Felcsút 12 km távolságra található.

A Váli-víz völgye az észak-dunántúli Mezőföld része, Váli e völgy névadó községe.

A község már a Honfoglalást megelőző évezredekben lakott volt. Bizonyítják ezt az ásatásoknál, földfogatásoknál előkerült, s ma is előkerülő csiszolt kőkorszaki, bronzkori, kora vaskori és római ill. népvándorlás-kori leletek. Kitűnő legelői, halakban bővelkedő vizei, mocsarai az akkori idők nomád embercsoportjainak nagyszerű megélhetési lehetőséget biztosítottak. Határában középső bronzkori földvárat – az ún. Pogányvárat – és kelta falut tártak fel. A homokbányából avar kori sírok kerültek elő. Első említése 1166-ból való.

A honfoglalás után Fejér megye az Árpád család birtoka lett. Nagy Konstantin említést tesz Válról, Árpád unokájáról. A falu hagyománytudatában községünk erről a Váli fejedelemről kapta nevét. Meg kell említeni azonban Vinis Ferenc volt váli káplán értelmezését, aki Váli nevét a "vallis" (völgy) latin szóra vezeti vissza.

1166-ban Tamás nádor a falu tizedét az ercsi kolostornak adományozza. Horváth Kálmán váli plébános megjegyzi, hogy ha itt ekkor már tizedet fizettek, akkor Váli számottevő település lehetett.

Ebben az időben Vál a Veszprémi Püspökség része. Erről tanúskodik IV. Béla rendelete 1269-ből, melyben a váli tizedeket visszaadja a veszprémi püspöknek.

1247-ben Váli Póka, 1353-ban Váli Tamás, 1388-ban Váli Péter, 1395-ben Váli Egyed birtokaként tartják számon.

Az írásokból kiderül, hogy 1433. február 7-én Válban a Szent Szűz tiszteletére templom állt.

1479-ben a község Somi Józsa temesi bán birtoka, s "Wal"-ként, 1500-ban "Waly" néven szerepel. 1518-ban örökösei Vál felét eladták Ákosházy Sárkány Ambrusnak.

1527-ben I. Ferdinánd magyar király elkobozta Somogyi Ferenctől hűtlenség miatt, és Székesfehérvárnak adományozta.

1579-ben Jakusits Ferenc győri várkapitányé lett. 1543-tól Vál török hódoltság alá került.

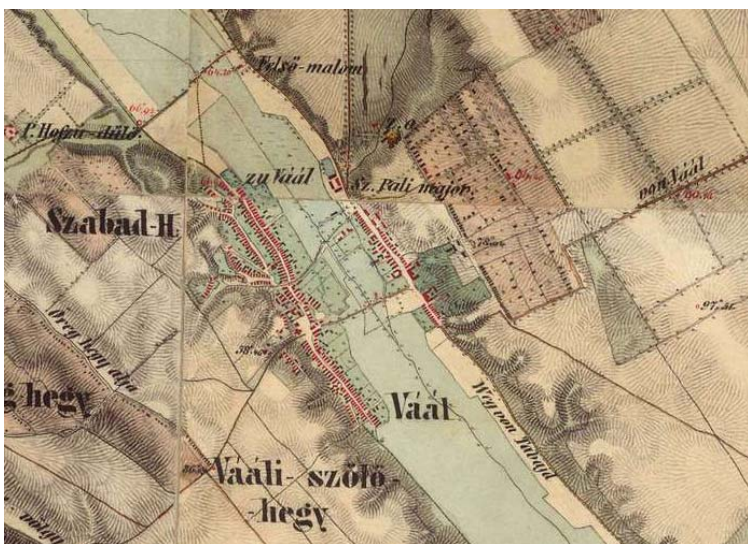
Földrajzi helyzete folytán – lévén félúton helyezkedik el Buda és Székesfehérvár között – Vál fontos stratégiai pont volt a török hadsereg számára.

Bizonyítja ezt az tény is, hogy az akkori háromhajós Nagyboldogasszony templomot palánkvárrá építették ki. A község a másfél évszázados török uralom alatt tipikus végvidéki településsé vált, mint a hódoltság egyik legnyugatibb pontja. A török világban Vál virágzó

város volt, szultáni hász-birtok.

1728-ban a jezsuiták kapják meg – az ún. fegyerváltás adó kifizetésével – Vált. Így a falu – egészen a jezsuiták 1773-as felosztatásáig – a komáromi jezsuita rendház tulajdona volt.

Ezután Mária Terézia a birtokot Ürményi József státus-miniszternek ajándékozta a népoktatás terén szerzett érdemei elismeréséül.

4

1781-ben Ürményi kéri Válnak mezővárossá való emelését.

A földesúr nagyon sokat tett Válért. Családi székhelyévé tette, lerakta egy új város alapjait; a barokk-klasszicista kastélyt, az új templomot, a családi mauzóleumot. Az Ürményiek fontos tisztséget töltöttek be a megyében is, az ország előkelőségei körében nagy ismertségnek örvendett a község. Ebben az időben lett járási székhely Vál, s céhek alakultak már 1767-től kezdődően. A vásárjog megszerzése a környék kereskedelmi központjává tette a községet. Az Ürményi család az 1800-as években lassan elszegényedett és részleteiben eladogatták a váli-agárdi birtokot.

1828-tól a váli erdőben töltötte gyermekkorát Vajda János költő, ahol apja uradalmi erdész volt. Azt az erdőszéli kis házat, melyben nevelkedett, a tájat, vallotta szülőföldjének, noha nem itt, hanem Pesten született. Ide vágyott vissza mindig.

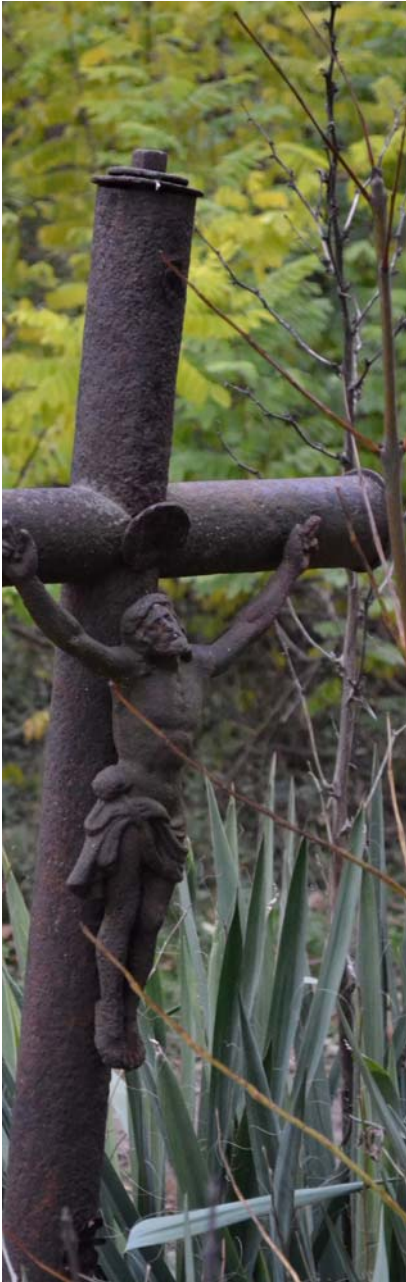
Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc első nagy csatája a közelben fekvő Pákozdi mellett zajlott le, amely harcokban több falubeli is részt vett.

1849 után a szolgabíróság a közeli Bicskére települ át, és csak 1865-ben kerül újból vissza.

1878-ban Dréher Antal veszi meg a váli birtokot. Halála után fia, Jenő örökölte.

1912-ben a telekkönyvi hivatalt, a járásbírószéket és a királyi körjegyzőség központját Bicskére helyezték át. Központi szerepét ekkortól veszíti el a település, bár fejlődése nem reked meg.

1926. január 11-én megjelenik az első rádió Válabányában. 1927. december 22-től a község utcái és hivatalos helyiségei villanyvilágítással lettek felszerelve.

1928. november 4-én történik az I. világháborús hősi szobor avatása József főherceg emlékbeszédjével a 167 hősi halott emlékének. A szobor Erdey Dezső szobrászművész alkotása.

1930. december 24. Vál község képviselő-testülete díszpolgárrá választja Dréher Jenő földbirtokost.

A harmincas években többször megfordult községünkben Móricz Zsigmond, aki szívesen sétálgatott a Vajda által megénekelte váli erdőben.

A második világháború előtt Válon három elemi iskola működött, a római katolikus, a református és a Marianna-pusztai uradalmi iskola. Utóbbiba Farkasfapusztáról is jártak gyerekek.

A II. világháború idején Vál 110 napig volt a frontzónában. A község átélte a front minden szenvedését.

1944. március 19-én a németek megszállták Vált.

1944 október-novemberében erdélyi menekülteket telepítettek le a községben.

1944. december 21-én a Válon pihenő és az utánpótláshoz tartozó német alakulatok visszavonultak, és 22-én érkeztek meg a szovjet csapatok a községbe. Másnap a németek erős bombatámadást intéztek a község belterületének irányába. Az István téren megsemmisült a községháza, a tűzoltószertár, megsérült a római katolikus templom és iskola, romba dőlt a Hangya szövetkezeti bolt, az itt álló lakások háromnegyed része, a tejcsarnok és 27 lakóház.

1945. január 24-én a szovjet csapatok kivonultak Válról.

A háború után a szolgabíróság megszűnik, helyét a Járási Jegyzőség foglalta el.

1959-ben megalakult a településen a termelőszövetkezet. 1961-ben a kastélyban megnyílt a Vajda János emlékmúzeum. 1963-ban Mezőgazdasági szakiskola nyílt az Ürményi-kastélyban, amelyet 1969-ben restauráltak.

A szocialista időszakban Vál évtizedekig a bicskei térséghez tartozott, azonban a közigazgatás közelmúltban történt átszervezésével jelenleg a martonvásári járás része.

A rendszerváltás után indult meg a település közművesítése. A '90-es évek elején a gáz és a vezetékes ivóvíz kiépítése, valamint a vezetékes telefon, később a csatornázás, majd az ezredfordulón a felszíni csapadékvíz-elvezetés készült el. Ezekkel párhuzamosan a kábeltévé és internetszolgáltatás is elterjedt a faluban.

Vál története bővelkedik fordulatokban, történetekben, mind örömteliekben, mind tragikusokban egyaránt. Múltja jóval nagyobb, mint azt a jelenlegi mérete alapján a felületes szemlélő gondolná. Erre a gazdag múltra mindannyian büszkék lehetünk!

04 ÖRÖKSÉGÜNK, A MESÉLŐ MÚLT

Válban, ebben a kis faluban jóval több az építészeti emlék, mint azt a jelenlegi nagysága indokolná. A fennmaradt épületek, építmények szoros összefüggésben állnak a település virágkorával, az Ürményiekkal, akik Vált mezővárosi rangra emelték, és nyilván további terveket is melengettek. Csak ezzel magyarázható, hogy egy vonalban rakták le a leendő város alapjait: a kastélyt, a templomot és a mauzóleumot. Ez a ránk hagyott örökség az, amire a jövőnket is építhetjük.

Az Ürményi-Dréher Kastély

A község belterületén, út mentén álló, késő barokk kastélyt Ürményi József kancellári tanácsos építtette. A birtokot 1775-ben kapta, így a kastély a 70-es évek végén, a 80-as évek elején kezdetett kiépülni. Előzménye 1700 előtti földszintes jezsuita építmény volt az É-i és D-i oldalszárnyban, melyet főszárny közbeiktatásával és emelet létesítésével, udvari toldással építettek kastéllyá 1800 után, valószínűleg Kasselik Fidél, osztrák mester tervei szerint. Így alakult ki az U alakú egytraktusos, oldalfolyosós épület.

Stílusa a székesfehérvári püspöki palotáéhoz hasonló. Formaképzése száraz, homlokzatán az egyenes vonalak, klasszicizáló díszítések dominálnak.

Főhomlokzata 3+3+3 tengelyes, enyhe kiülésű középrizalittal, és törtvonalú tetőzettel.

A középrizalit barokk hagyományokra épül, magasabb ablakokkal, emelt szemöldökökkel, háromszögű oromzattal. Középen füzérdíszes, kosárirves kapu, fölötte konzolokon indadíszes, kovácsoltvas mellvédrácsú erkély. Az emeleten fogazatos, timpanonos főpárkány, táblás díszítések, füzérek. A szélső tengelyeket lizénák keretezik.

Az udvari homlokzat 1+3+1 tengelyes, az oldalszárnyak 5 tengelyesek. 5 csehsüveg-boltozatos szakaszból áll a kapualj, egykor benne római sírkövek voltak. A lépcsőház háromkarú.

1878-ban az Ürményi család arra kényszerült, hogy váli birtokát és kastélyát eladja, melyet Dreher Antal vásárolt meg. Ekkor megszüntették a házikápolnát, és új tetőszerkezetet építettek rá. Később Dreher Jenő tulajdonába került a kastély, de csak gazdatiszti lakások céljára szolgált.

A háború alatt katonai célokat szolgált: előbb német katonai szálláshely, majd hadi kórház volt. A bombázást szerencsére elkerülte.

Az egykori kastélyt az 1950-es évektől könyvtárnak és oktatási célra is használták. 1961-ben, majd 1969-ben tatarozták. 1961-ben mezőgazdasági szakiskola nyílt falai között.

Ma sajnos üresen felújítását és hasznosítását várja. Műemléki védelem alatt áll.

Nagyboldogasszony római katolikus plébániatemplom

A község főutcája mentén, magaslaton álló klasszicista épület, mely a megye legnagyobb, az ország 9. legnagyobb temploma.

Az 1777-es felvilágosodott szellemű közoktatási reform megalkotásában fontos szerepet vállaló Ürményi József országbíró 1819 előtt Engel Ferencsel és Heine Ferencsel készítette el a méreteiben is rendkívül impozáns plébániatemplom terveit. Az alapkövetételre 1820-ban, a felszentelésre 1824-ben került sor. A templomépítésnél a régi templom köveit is felhasználták. Nyeregtetővel fedett egyszerű, hosszanti tömegét kétoldalt íves záródású kereszthajó-szárak bővítik. Oromzatos, félköríves ablakkal ellátott főhomlokzatához 4 jón oszlopos portikusz csatlakozik. A portikusz timpanonjában a „Kulcsok átadása” jelenetet ábrázoló dombormű Ferenczy István műve. A főhomlokzat fülkéiben a 70-es években készült szobrok, Till Aran szobrásznő alkotásai. Az épület előtt kialakított teraszhoz egykarú lépcső vezet.

Belső tere fiókos dongaboltozattal fedett, csehboltozatos négyezettel. Egyenes záródású szentélye szintén fiókos dongaboltozatos, kétoldalt oratóriummal és sekrestyével. A kereszthajó-szárak félkupolával fedettek. A karzatot 2 sásleveles fejezetű oszlopon és pilasztereken nyugvó gerendázat tartja.

A mennyezet grisaille festése Josef Wagner műve 1845-ből. A szentély boltozatán 8 embléma, a négyzetben négy evangélista, a hajóban Jézus életének jelenetei. A főoltár kupolás márvány tabernákulummal, adoráló angyalokkal, páros korinthuszi oszlopok tartotta

timpanonos aedikulában Josef Schaeffer olajfestménye: Krisztus a kereszten, Szűz Mária, Szt. János és Mária Magdolna. A szentély és a kereszthajó-szárak előtt kovácsoltvas rácsok. Az egyhajós, ívelt keresztszárnyakkal bővített, hűvösen egyszerű belsejű épületnek centralizáló alaprajza van, bár ennek hangsúlya nincs. Ugyanez a józanság, visszafogottság jellemzi a dísztelen, geometriai tömbként felfogott épülettetstet is. Az egyetlen hangsúlyos részt az épület elé épített, timpanonnal lezárt, emeletén nagy félköríves ablakkal megnyitott

homlokzati építmény jelenti. Ürményi nagyvonalú terve – amelyet centrális felépítésű családi mauzóleuma is kiegészít – nyilvánvalóan Válnak birtokközponttá való fejlesztését tűzte ki céljául.

Sekrestyeszekrényei a majki kamalduli remeteség berendezéséből származnak (1762).

A neogótikus ón keresztelőmedence az 1873-as bécsi világkiállításon is szerepelt.

A szentélyében Ürményi szobra Ferenczy István műve (1828). Freskói Wagner József és Ferdinánd művei. É-i mellékoltárán „Mária mennybemenetele” Molnár Józseftől való (1852). D-i mellékoltár képe Josef Schaeffertől „Utolsó vacsora”.

Helyreállították 1956-ban, tatarozták 1961-ben, 1969-ben. Műemléki védelem alatt áll.

Csonkatorony

Középkori templom ősi gótikus toronymaradványa. 1828-ig már a harmadik templomot szolgálta ki. A temploma 12-13. szd. fordulóján egyhajós formában épült, a 15. szd-ban 3 hajósra kibővült, ekkor épült a torony. 1552-ben a templom környékét és a templom körüli temetőt 100x100m-es török palánkvárrá építette ki a török helyőrség. A ma is álló négyzetes alaprajzú, 3 emeletes, sátoztetős gótikus toronyépítményt, melynek tetején óra keret található, őrs- és kaputoronynak használták.

A legenda szerint a törökök egy török leányt kidobtak a toronyból, de a magyar vitézek köpenyeikkel felfogták. Török Kata megmenekült, Pongrácz nevű vitéz felesége lett.

A középkori templom 1686-ban a helyi reformátusok kezére

került, akik 1693-1714 között a templom déli hajóját imaházzá alakították. 1720-as években a katolikusok építették újra a főhajót. A régi templom maradványait az új templom építésekor a 19. század elején bontották el végleg.

A torony alaprajza négyzet alakú (6,9 x 6,9 m), belvilága 4,6 m x 4,1 m. Falszöveve kváderekkel kevert törtköves vegyes-falazat. A vakolat viszonylagos épségben maradt meg, ahol hiányos, ott jól megfigyelhető a hozzá kapcsolódó templomhajó helye. Műemléki védelem alatt áll.

Ürményi mauzóleum

Valószínűleg Engel Ferenc és Heine Ferenc építette 1830-tól, 1834-ben szentelték fel. Magas, kerek pódiumon álló, hengeres formájú, kupolás, elegáns, klasszicista épület. Középe pilaszteres, aedikulás ajtó, körben füzérdíszes fríz. A bejáratánál lévő szobrok az 1970-es évekből származnak, Till Aran szobrásznő művei. A belső architektonikus festés Josef Wagner munkája 1846-ból. A fészület 19. századi.

A kripta lapos kupolával fedett, loculusok 3 sorban, a bejáratnál szemben Ürményi József feliratos táblája. Ajtaja a lábazati falban, a bejáratnál ellentétes oldalon nyílik. Díszes fémajtóval fedett. Műemléki védelem alatt áll.

Magtár

Uradalmi magtár, oromfalas, négyszintes, tetőtérbeépítéses gazdasági épület, utcára merőleges nyeregtetővel. Műemléki védelem alatt áll (a kastélyal együtt nyilvántartásba véve).

Plébániaház

Barokk eredetű, emeletes épület. Műemléki védelem alatt áll (a toronnyal együtt nyilvántartásba véve).

Vajda János szülőháza

Külterületen, erdő melletti fás területen néhány házból álló épületegyüttes részét képezi. Szabadon álló, földszintes, nyeregvetős, nádfedésű meszelt épület. A 18. század végén épült az Antali-erdőben. 1828-tól itt élt Vajda János költő. (Egyébként Budapesten született, de Vált tekintette szülőföldjének.) Jelenleg múzeumként üzemel.

Főhomlokzata négytengelyes, három álló téglány ablak és egy ajtó nyílik. Hátsó rövid homlokzata tengelyében ablak, oromfalon kis körablak. Hátsó hosszhomlokzatának tengelyében egy ablak található.

A ház falán lévő emléktáblát 1934 májusában helyezte el a Vajda János Társaság. Az emléktábla avatási ünnepségen jelen volt Móricz Zsigmond is, aki nagy tisztelője volt a költőnek. Műemléki védelem alatt áll.

Nepomuki Szent János-szobor

A Váli-víz hídja mellett, lépcsős alapra helyezett, kb. 70 cm magas kubusra állított, kb. 3 m magas kő oszlopon álló öntöttvas szobor. A lépcsős alap anyaga műkő, a kubus öntöttvas tükörrel, felirat nélküli. Az oszlop fejezete dór.

Az öntöttvas szobor jobb keze hiányzik. Az alak birétummal, paláttal, karinggal, jobb kezénél pálmaággal. Bal kezével előre nyúl (a valamikori keresztet tartotta vele), enyhe kontrasztban áll. A 19. század közepén készült. Műemléki védelem alatt áll.

Szentháromság-szobor

A római katolikus templom, a plébániaház és a csonkatorony épületegyüttese által közrefogva, a csonkatorony előtt, az utcához közel, kb. 2 m magas kő podeszten álló kő szoborcsoport.

A talapzat legalsó része kocka alakú, elülső felén feliratos tábla örökíti meg a szobor állítóját és annak dátumát. A talapzaton álló négyzet alapú hasáb négy oldalán gótikus mívű faragással keretezett mélyített tükör, felette fogrovatos párkány. A homlokoldalon a talapzat felett szárnyas angyalfej.

A szoborcsoport glóbuszon ülő Atya és Fiú alakjából, keresztből és galambból áll.

1887-ben állították fel. Műemléki védelem alatt áll.

Református templom

Azelőtt, 1787-től 1929 tavaszáig, a domboldalon fentebb állt egy templomként szolgáló épület, egy imaház, harangtoronnyal.

A jelenlegi református templom 1929-ben épül, Vásárhelyi Dezső építész tervei alapján, neoromán stílusban.

Alapzata és a falak alsó része sóskúti terméskőből, a falak többi része téglából épült. A hármás felosztás a homlokzati ablakokban és az oldalablakok díszében a Szentháromságra utal.

A bejárattal szemközi, hátsó falra elhelyezett szószék koronájának díszítése ugyancsak neoromán stílusú. A szószék falán stilizált fali díszítőelemek bástyák vannak, Isten választott népére utalva (12 bástyafok).

A templom kelet-nyugati tájolású, a fény napközben az ún. Mózes-széktől (a szószerk melletti lelkeszi ülőhelyektől) kezdve sorra vetül a különböző szektorokra és késő délután a karzatra.

A közepén elhelyezett úrasztala ruszkicai fehér márványból készült. A márvány úrasztala mellett egykor homokkőből készült keresztelő medence volt, a Váli-völgy több református templomához hasonlóan.

A templomhajó mennyezete félköríves rabitzolt donga boltozat. A templomhajó 24 méter hosszú és 13,5 méter széles. A templom tornya 30 méter magas, két harang van benne. A 110 kg-os nagyharang 1797-ből való, a gyülekezet legrégibb

emléke. A 67 kg-os kisharang 1926-ban készült.

A templomot Ravasz László püspök szentelte fel 1929. november 10-én. A templomi sípos orgona 1932-ben készült; egy rákospalotai orgonaépítő, Barakovits János munkája. A templom helyi védelem alatt áll.

Szolgabíróság épülete

A Vajda János u. 12-14 alatt található földszintes, L-alaprajzú épület. Az egykori solgabíróság, majd az iskola alsó tagozatának épülete a falu központjában, az Ürményi kastéllyal szemben. Jelenleg kihasználatlan, de hasznosítására több koncepciót is kidolgozott az önkormányzat. Helyi védelem alatt áll.

Régi óvoda

Az Arany János utca 9. alatt található épület. Később lakóházként funkcionált, L-alaprajzú tornácos épület. Melléképületében a Kisföldalattiban alkalmazotthoz hasonló öntöttvas oszlopok és poroszsüveg boltozat található. Helyi védelem alatt áll.

Tűzoltó és községi emlékház

Egykori tűzoltószertár épülete a Szent István téren. 2013-ban felújították, ekkor kapta vissza a régi fotókon még látható tornyát. Helyi védelem alatt áll.

Burger kápolna

Késő barokk stílusú épület tört vonalú oromzattal és félköríves apszissal. A kápolnát Burger János váli lakos építette családi sírbolt céljaira, mintegy 1500 Forint értékben a 19. század végén. Fenntartására 1892. január 1-én 200 Forintot fizetett be a templom pénztárába. Ebből a családból származott Burger Ignác nagykovácsi plébános is, aki ugyancsak 1892. január 1-én 100 Forintos összegű alapítvánnyal gondoskodott a lelki üdvéért évenként mondandó gyászmisére.

A Burger-kápolna 1944-ben ravatalozó lett. Erről így ír a Historia Domus: „A Burger kápolnát átalakítottuk ravatalozó kápolnává. Új oltárt csináltunk téglá oszlopokkal, kőasztallappal és két téglá felvezető lépcsővel. A kápolnát pedig Körmendi Béla váli származású Szatmár egyházmegyei áldozópap kifestette, Isten dicsőségére, és faluja iránt való szeretetből. Az oltár fölé a Feltámadt Krisztust, jobb oldalra Szent Mihály arkangyalt, bal oldalra a Halál angyalát festette és szentírási idézetekkel látta el a falakat.”

Körmendi Béla képeiből ma már csak a feltámadt Krisztus képe látható.

A kápolna érdekes homlokzatán a mélyedésben angyal szobor állott, amely elpusztult. A helyére Till Aran szobrászművésznő töviskoronás Krisztusfejét helyezték el. A kápolnát ma ravatalozóként használják. Helyi védelem alatt áll.

Marianna-major

Több épületből álló együttes. A Dreher-uradalom mintagazdaságának számított. Az egykori majorságban gazdag élet folyt, több család élt a saját iskolával és vízházal rendelkező majorságban. Épületei egyediek, a 19. század második felében épültek, kiemelt építészeti jelentőséggel bírnak. Ma magántulajdonban van, szerencsére gazdáik elkötelezettek a major építészeti értékének megőrzésében. Az egész major helyi védelem alatt áll.

Gyúrúsalja-puszta

A Vál és Kajászó közötti völgyben megbújó major története még nem teljesen feltárt, további kutatást igényel. Egykor állítólag apácák is lakták. A két, 19. század második felében épült párhuzamosan elhelyezkedő gazdasági épület kiemelt építészeti jelentőségű. Istállójában a Kisföldalattiban alkalmazotthoz hasonló öntöttvas oszlopok és poroszsüveg boltozat található. Az együttes magántulajdonban található. Az egész major helyi védelem alatt áll.

Pincesorok

A II. világháborúig virágzott a szőlőkultúra Válon, a váli bor messze földön híres volt. A települést minden oldalról körbevették a szőlőhegyek, melyeknek saját pincesorai alakultak ki. A szőlőskertek utcai oldalán épültek a pincesorok, melyek ma már csak ritkán szolgálják eredeti funkciójukat. Az egységes utcaképben megmaradt pincesorok rossz állagú pincéi között szépen felújítottak, újonnan épültek egyaránt találhatóak. A Tordasi utcái, az Újhegy utcái, és a Szabadhegyi pincesor helyi védelem alatt áll.

Kétyukú-híd

A Váli-víz felett a 18. században építették téglából, két kosáríves nyílással, falazott mellvéddel. Érdekessége, hogy régen állítólag a lovas kocsikkal a híd mellett átszelték a medret. Helyi védelem alatt áll.

„Kűhíd”

A Kossuth utca és a Kisköz utca sarkán, a Váli-vízbe futó patak felett a 18. században épült kőhíd egy kosáríves nyílással. Helyi védelem alatt áll.

**Útmenti kereszt,
Rákóczi utca –
Tordasi utca sarok**
Fém korpusz,
mészkő feszület
1788-ból. Helyi
védelem alatt áll.
(Bal oldali kép)

**Útmenti kereszt,
Újhegyi pincesor**
Pincesoron mészkő
feszület. Helyi
védelem alatt áll.
(Jobb oldali kép)

Vajda János szobor

A mésző posztamensen álló bronz szobrot Holló Barnabás készítette 1906-ban. 2015-ben felújításra került. Helyi védelem alatt áll.

I. világháborús emlékmű

Mészkö posztamensen, mészkőből készült katonai alak áll. Erdey Dezső alkotása. Avatására 1928. november 4-én kerül sor, amelyen József főherceg is részt vett és beszédet mondott a 167 hősi halott emléke előtt tisztelegve. Szép mészkőoszlopos, kovácsoltvas betétes kerítés veszi körbe. 2016-ban felújításra került. Helyi védelem alatt áll.

Római útjelző oszlop

A Szent István téren álló kő oszlop. Helyi védelem alatt áll.

Trianon emlékmű

Kőkereszt, kőből rakott talpazaton. Helyi védelem alatt áll.

Kálvária stációk

A Római katolikus plébániatemplomtól nyugatra, a temetőben pillér formájú kő stációk. Helyi védelem alatt állnak.

Vajda János szüleinek síremléke

A római katolikus temetőben a mauzóleum közelében aediculás építmény. Vajda János szüleinek síremléke, vörös márványból készült. Helyi védelem alatt áll.

Mészkö fészület

A római katolikus temetőben a mauzóleum mögött található mészkőből készült fészület. Helyi védelem alatt áll.

Nagypince

Dréher korabeli nagyméretű pincerendszer az Újhegyen. A téglából és mészkőből épült, boltozott szárnyakkal rendelkező, három párhuzamos és két kereszt szárnyból, egy oldalszárnyból és egy kisebb pincerészből álló objektum alapterülete kb. 1100 m². A három párhuzamos szárnyak 30 m, a kereszt szárnyak 40 m hosszúak. Szélességük 4,75 m, belmagasságuk 3,25 m. Az oldalszárny hossza majd 30 méter, szélessége 7 méter, belmagassága 4,40 m. A kisméretű pincerész is önmagában 8 méter hosszú és 3 méter széles. Belmagassága 3,80 m. A pince bejáratánál egykor nagyméretű épület állott, mely mára elpusztult. Most a felszínen csak a szépen faragott mészkő szellőzőfejek árulkodnak a mélyben megbúvó csodáról, bejáratát jellegtelen melléképület rejt. A pince állami tulajdonban van.

05 KÖRNYEZETÜNK, TERMÉSZETI ÉRTÉKEINK

A település a Váli-völgy középső szakaszának jobb partján található. A község belterülete a Váli-víz jobboldali új-jégkorszaki teraszán települt, 124m tengerszint feletti magasságban. Relatív magassága a patak vízszintje felett 7m. A völgy mindkét oldalára kiterjedő községhatárt tagolt eróziós halom- és dombvidék jellemzi.

A község határát keleti és nyugati részre tagolja a Váli-völgy. Váli határa a Dunántúli-dombvidék jellegzetes alakulata: a dombos vidékre jellemző magassági eltérések kis távolságon belül változnak. A váli határ legalacsonyabb pontja a Babutkai-dőlőben lévő fahíd mellett van, míg onnan 6km-re, a vértessacsi határban felmért legmagasabb fix pont, a Nyárashegy. A Váli-víz melletti

határ sík, de a Mária-Anna és Farkasfa területén a magassági változások sűrűn követik egymást.

A település éghajlata a Mezőföld középső részénél kiegyensúlyozottabb.

A község fő vízfolyása a Váli-víz, ennek mellékágai időszakosak.

A tájhasználatot alapvetően a domborzat, a kiettség, a talajadottságok, a csapadék és

talajvíz viszonyok határozzák meg. Az ÉNy-DK irányú völgyekkel szabdaltságot teremtő terepfelület kevésbé alkalmas nagytáblás szántóföldi művelés számára. Viszonylag sok zártkerti terület van a községben. A zártkertek számos gerincútjáról páratlan kilátás nyílik a községre és a környező tájra.

A Váli-völgy mindkét oldalán présházak, szőlőskertek húzódnak. A környék a jó minőségű, kellemes borairól nevezetes, az Etyek-Budai borvidékhez tartozik. A 19. század végétől Dreher Antal – a hazai sörgyártás megteremtője – tulajdonában voltak a legnagyobb szőlők a faluban. A 18. század közepétől lendült fel a tájon a szőlőtermelés, de már a középkorban gazdag szőlő- és gyümölcsstermesztés folyt a faluban. Evlya Cselebi, középkori török világutazó írja Válról: "Szép kertjei és szőlői vannak."

A helytörténeti múzeum őrzi a középkorból származó Váli szőlőhegyi törvényt, melynek címe: "A Váli Urasághoz tartozandó Szőlő Hegyekre, és szőlős Gazdákra alkalmazott Regulák". A ma is látható igazán hangulatos prэшázak közül nem egy az 1800-as években épült.

A mezőgazdasági területek nagy részén ma is hagyományos gabonatermesztés folyik.

Az erdőket a Bakony-Vértesi flórajáráshoz tartozó kistáji erdőtársulások alkotják. Főbb fafajok a kocsánytalan tölgy, molyhos tölgy, cser, tatár juhar. A lepusztult területeken jellemző a fehér akác.

A községben két nagy és több kisebb erdőfolt található. Ezek közül a legjelentősebbek a Farkasfai erdő és a

Vajda János által is megénekelte Antali-erdő, ahol az első erdész, akinek a nevét ismerjük maga Vajda Endre, a költő édesapja volt. Az erdők vadban gazdagok.

A váli határ elnevezései:

Nyugaton: Csúcshegy, Annahegy, Szabadhegy, Tekerület-hegy, Tekerület-völgy, Antalmajor, Antali-erdő Baranyaszőlő, Vadászvölgy, Gyűrűsalja, Babutkadűlő.

Keleten: Epresvölgy, Mária-Anna, Farkasfa.

Északon: Határvölgy.

06 VÁL ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEI

Válban településképi szempontból 9 eltérő karakterű terület különíthető el. Ezek között vannak olyanok, amelyek élesen elkülönülnek egymástól, és vannak olyanok is, melyek között elmosódottabb a határ, különállásukat inkább a településen betöltött speciális térbeli, vagy történelmi szerepük indokolja. Ugyanakkor mindről elmondható, hogy arculatuk olyan meghatározó elem, amelyek léte Vál rendkívül gazdag történelmi múltjából eredeztethető és megőrzésük, fejlesztésük Vál jövőjének záloga.

JELMAGYARÁZAT

- Pincesorok, prэшázak területe
- Majorságok, puszták területe
- Beépítésre nem szánt, mező- és erdőgazdálkodási területek

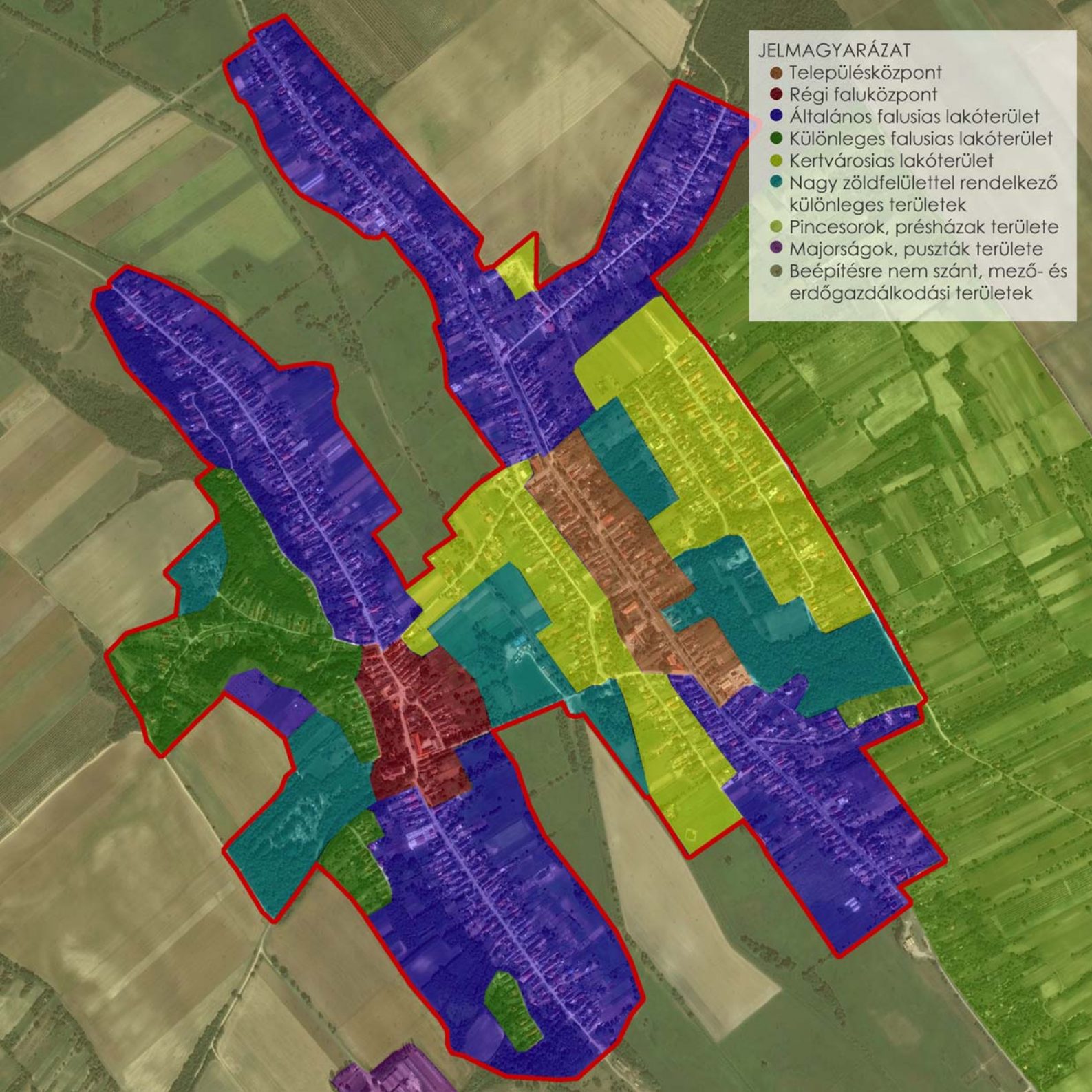
Településképi szempontból eltérő karakterű területek Válban:

1. Településközpont
2. Régi faluközpont
3. Általános falusias lakóterület
4. Különleges falusias lakóterület
5. Kertvárosias lakóterület
6. Nagy zöldfelületekkel rendelkező különleges területek
7. Pincesorok, présházak területe
8. Majorságok, puszták területe
9. Beépítésre nem szánt mező- és erdőgazdálkodási területek

JELMAGYARÁZAT

- Településközpont
- Régi faluközpont
- Általános falusias lakóterület
- Különleges falusias lakóterület
- Kertvárosias lakóterület
- Nagy zöldfelülettel rendelkező különleges területek
- Pincesorok, prэшázak területe
- Majorságok, puszták területe
- Beépítésre nem szánt, mező- és erdőgazdálkodási területek

1. Településközpont

A település főutcájának középső szakasza, a Vajda János utca mindkét oldala. A falu főbb intézményei (Egészségház, Községháza, Faluház, Könyvtár, Tűzoltóság, Óvoda, Régi iskola, Fogorvosi rendelő, Posta, Étterem, boltok, stb.) itt találhatóak.

Az utca – melyet egykoron Nagynémet utcának hívtak – a község újabb kori része, a 18. – 19. század fordulóján keletkezett, az uradalmi majorgazdálkodás megszervezését követően.

Ez a terület rész polgárisodó, kisvárosias képet mutat, az épületek előkert nélkül, az

utcafrontra kiépülve helyezkednek el, előttük széles zöldsáv húzódik. A településszövetre zártorsósodó beépítés jellemző, mezővárosi hangulatot idézve.

Mivel ez a terület intézményi épületekkel sűrűn ellátott, gondot okoz a parkolás. Meg kell oldani, hogy minél több helyen lehessen biztosítani közterületi parkolási lehetőséget, valamint kerülni kell a széles zöldfelület parkolóként történő használatát.

Ki kell még emelnünk az utcaképet erősen

meghatározó Ürményi kastélyt – mely szintén előkert nélkül áll az utcasorban – mint fejlesztési célt.

2. Régi faluközpont

A település legrégebbi része. Az egykori településmag, a „belső falu” katolikus templom köré épült központi része, az Arany János utcától a Kisköz utcáig húzódó kiteresedő rész, a mai Szent István tér és környéke a Sárközzel. Vál nevezetes műemlékeinek, mint a Katolikus templom, a Középkori torony és plébániaház, a Szentháromság-szobor, valamint középületek (Iskola, Tűzoltó és Községi Emlékház, bolt, vendéglő) helyszíne. A tér Vál hagyományos kulturális és egyházi rendezvényeinek (Válivölgyi Vigasságok, Trianoni megemlékezés,

tűzoltó rendezvények, lelkigyakorlatok) is gyakori helyszíne. Ez a település szellemi központja. Különálló településképi megkülönböztetését speciális, térben és időben betöltött szerepe indokolja. Funkció szempontjából keverednek a közületi és a lakó funkciók. A lakóterületek arculati szempontból nagy hasonlóságot mutatnak az általános és a különleges falusias lakóterületekkel, viszont a településen betöltött speciális szerepe miatt a terület mindenképpen különleges bánásmódot igényel. A terület közületi épületei vagy a téren elszórva, szabadon állóan állnak, (Római katolikus templom, Csonkatorony, Plébánia, Tűzoltó és Községi emlékház, stb.) vagy a térfalba simulva, zárt sorúan, hasonlóan a Településközponti területhez. (Iskola, Régi Óvoda épülete az Arany János utca elején, Étterem épülete a Tűzoltó emlékház mellett, stb.)

3. Általános falusias lakóterület

Vál belterületének területhasználatára nagyrészt a lakó funkciók megjelenése az általános. A település legnagyobb részét kitevő, jellemzően nagyobb telkes területen a hagyományos oldalhatáros, lineáris szerkezetű családi házas beépítés a jellemző. Legnagyobb számban itt lelhetők fel még a hagyományos régi falukép magmaradt nyomai, az oldalhatáron álló, utcára merőleges nyeregtetős, tornácos parasztházak, majd később a sátortetős kockaházak. A portákhoz nagyrészt gazdasági épületek is tartoznak, a (búza, kukorica, stb.) műveltek. Nemritkán

telekvégek jellemzően szántóföldi kultúrákkal állattartás is előfordul. A település belterületének legkiterjedtebb területén a korban és stílusban eltérő épületek jellemzően földszintesek, tetőtér beépítésűek. Természetesen ez a területesség is egyre inkább vegyes képet mutat a modernebb, új beépítéseknek köszönhetően, de a különböző tömegű, stílusú, építészeti színvonalú épületek halmaza egységes összképet mutat.

Az egyes utcákra a kialakult beépítés jellemző, kisebb előkerttel igazodnak az épületek a beépítési vonalra. A Petőfi utcára a fésűs beépítés a jellemző.

A területhez tartozik a Rákóczi utca, a Damjanich utca, az Arany János utca, a Kossuth utca, a Petőfi utca, és a Tordasi utca eleje.

4. Különleges falusias lakóterület

Az egykori településmagot körülvevő, legősibb településszerkezet, gyakran a szabályostól eltérő beépítések, a domborzati viszonyokhoz alkalmazkodó telekkialakítások, viszonylag kisebb telekméretek jellemzik. Legnagyobb számban itt lelhetők fel még a hagyományos, utcára merőleges gerincű, oromfalas, tornácos parasztházak. Ennek az egységnek szeretnénk megőrizni a múltban gyökerező karakterét.

Településképi megkülönböztetését az általános falusias lakóterülettől az ősi településszerkezet fennmaradt nyomai és a

még viszonylag egységes utcakép megőrzésének szándéka igazolja.

Ide sorolható a Jókai utca, a Tabán utca, az Ady Endre utca, a Templomsor és a Burgondia.

5. Kertvárosias lakóterület

A 20. század második felében kialakult, újonnan parcellázott, szabályos geometriájú kisebb telekméretű, ezáltal sűrűbb beépítésű terület. Jellemző a szabályos telekosztás, az oldalhatáron vagy szabadon állóan telepített nagyobb méretű családi házak. Az épületek sokszor túlzó arányokkal, formákkal jelennek meg, a hagyományos falu képétől eltérő architektúrákkal. Ezen a területen az állattartás és a hagyományos gazdasági tevékenységek kevésbé jellemzőek, vagy teljesen hiányoznak. Ebből a szempontból a terület két egységre bontható: A 2.

világháború után kialakult területeken – de itt is már szinte csak a régebben, 60-as, 70-es években épült épületek telkein – még megvannak a kisebb léptékű háztáji állattartás épületei, viszont a 80-as, 90-es években beépült területeken már teljesen hiányoznak. Szinte valamennyi épület egységesen előkerttel van elhelyezve, viszont főleg az új építésű területeken sok helyen az utcafronti kerítés elmarad, ezáltal az előkertek a közterület részévé válnak.

Érdekes folyamat még a területtel kapcsolatban az, hogy a régebben, a 2. világháborút követően beépült településrészekben (ilyen pl.: a Malom utca, a Bem utca, a Vágóhíd utca) megfigyelhető egy legújabbkori kicserélődés az épületállomány tekintetében, melyek azonban sokszor sajnos építészetileg kevésbé nívós, ámde divatos (ál)mediterrán

épületeket eredményeznek. A 80-as években parcellázott területeken – Csokonai, Ürményi, Katona Lajos utca – kifejezetten színvonalas kortárs, modern épületeket is felfedezhetünk.

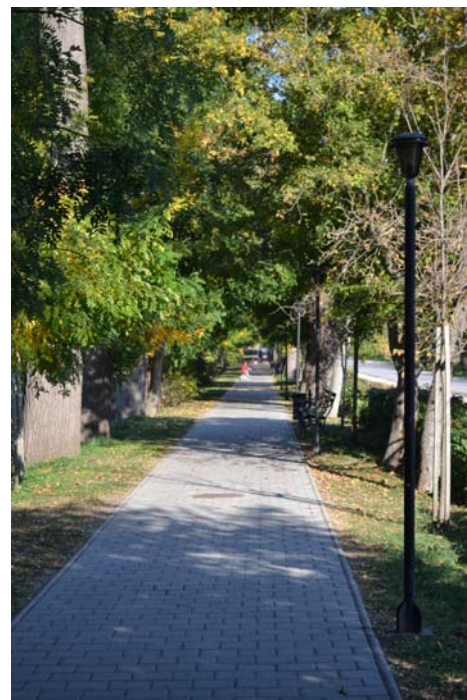

6. Nagy zöldfelületekkel rendelkező különleges területek

Ezek a település különböző pontjain található, jellemzően nem beépítésre szánt terület egységek. Az egyes lakófunkciójú, illetve eltérő karakterű belterületek közé ékelődött más felhasználású különleges területek: közparkok, sétányok, terek, sportolási és más szabadidős tevékenységet kiszolgáló, valamint kegyeleti területek.

Ide sorolható a Kastély és környezete, mint fejlesztési terület, a Szabadidőpark és környéke, mint sportolási célú terület, a játszótér és a sétány, valamint a katolikus és református temetők.

7. Pincesorok, prэшházak területe

A szőlőművelés egykori területei. A Váli-völgy mindkét oldalán prэшházak, szőlőskertek húzódnak. A falu látképének – különösen a környező magaslatokról – meghatározó és karakteres része a domboldalra felkúszó szőlőskertek képe. A környék jó minőségű, kellemes borairól nevezetes, az Etyek-Budai borvidékhez tartozik. A 18. század közepétől lendült fel a tájon a szőlőtermelés, de már a középkorban gazdag szőlő- és gyümölcsstermesztés folyt a faluban. Evlya Cselebi, középkori török világutazó írja Válról:

"Szép kertjei és szőlői vannak." A helytörténeti múzeum őrzi a középkorból származó Váli szőlőhegyi törvényt, melynek címe: "A Váli Urasághoz tartozandó Szőlő Hegyekre, és szőlős Gazdákra alkalmazott Regulák".

A 18. század közepén a Váli-völgyi uradalmi szőlészetek nagy hírnevet szereztek a korszerűsítéseikkel, újításokkal.

1890-ben a filoxéra szinte teljesen elpusztította az ültetvényeket. A szőlőkultúra újbóli fellendítése nem járt a várt sikerrel. A szőlőtelepítésekkel párhuzamosan csonthéjas gyümölcsöket kezdtek el ültetni. Lassan a gyümölcsösök kiszorították a szőlőterületeket.

A területen pincék, prэшázak, kisebb gazdasági épületek állnak. A ma is látható igazán hangulatos prэшázak közül nem egy az 1800-as években épült. Általában kis alapterületű épületek ezek, gyakran keskeny, nadrágszj telken, mely csak részben vagy egyáltalán nem közművesített. Ma a terület átalakulóban van. Az épületállomány egy része továbbra is mezőgazdasági, szőlőművelési célt szolgál,

többségüket szerencsére felújítják. Más részük kisebb átalakításokkal egyre inkább lakófunkcióként vagy pihenésre, kikapcsolódásra szolgál a környező városokban élő, csendre, nyugalomra vágyóknak.

Nagyon erős a terület „ellakóterületeseése” az Újhegy bizonyos részein, valamint az Aligvári dűlő és a Hosszúsántó területén.

A község főbb szőlőhegyei: Újhegy, Szabadhegy, Hosszú-dűlei szőlők, Páskom, Hosszúsántó, Aligvári, Öreghegy, Baranyák.

8. Majorságok, puszták területe

Egykori régi uradalmakhoz tartozó majorok, puszták gazdasági épületegyüttese, területei. A település határában, a lakott területektől néhány kilométerre helyezkednek el. Esetükben kettős fejlődési irány tapasztalható. Ahol megőrződött az eredeti épületállomány, ott általában annak felújítása, korszerűsítése mellett továbbra is valamilyen hagyományos gazdálkodási célú tevékenységet folytatnak. (Marianna-pusztá, Gyűrűsalja-pusztá, Farkasfa-pusztá). A fejlődés másik iránya az erőteljesebb átépítés, aminek segítségével valamilyen

kisüzemi egység jön létre. Ebben az esetben már kevésbé lelhető fel az eredeti arculat (Kisföld, Pogányvár)

9. Beépítésre nem szánt mező- és erdőgazdálkodási területek

Vál belterületét beépítésre nem szánt, nagy kiterjedésű, mezőgazdasági vagy erdőgazdálkodási művelés alatt álló földterületek határolják. Ide sorolhatók az erdők, szántók, legelők, rétek.

07 ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Általános ajánlások

Az embert élete során legnagyobbbrészt mesterséges környezet veszi körül. Az ember sajátossága, hogy természetes környezetét erőteljesen átalakítja. Ez az átépítő tevékenység lényegében alkotó-teremtő folyamat, eredménye pedig épített környezetünk és tárgyaink világa, azaz életünk anyagi-tárgyi közege.

A magunk alkotta környezet nem csak befogad és körülölel, de egyben **tükre** is a hozzá való viszonyulásunknak. A ház mindig az emberről **mesél**, arról, hogy az

hogyan különíti el magát környezetétől, mennyire ismeri a természeti világot, milyen **viszonyban** van vele. A környezet és a tárgyak világa erőteljesen **(vissza)hat** használóira, ezért is szükséges minél behatóbban foglalkozni vele. Környezetünk jobb megismerésével végeredményben magunkat ismerjük meg, átalakításával magunkat alakítjuk át.

Egy ház azért jön létre, hogy az ember – legszélesebb értelemben vett – **tevékenységeinek otthona** legyen. Általa lehatárolunk egy szeletet a világból, bőrünk és ruhánk után egy belső

térrel rendelkező védőburkot hozunk étre a természeti és társadalmi környezettel szemben. Ez a burkoló tulajdonság nem csak fizikai védelmet nyújt, de lelki értelemben is **elkülönít**, keretez, **összefog**.

Épített környezetünk **kifejező** és **beszéd**es, és csak rajtunk áll, hogy mennyire **értjük** és **beszéljük** nyelvét. Számot ad tudásunkról, közösségi életünkről, kultúránkról; **üzenetet közvetít** a **térben** és az **időben**.

Az építészet fontos sajátossága, hogy **helyhez kötött**, sosem független természeti környezetétől, de attól a **közöségtől** sem, amely szándékaival, tudásával, erejével megvalósítja.

Mint természeti és emberi világunk szerves része, épített környezetünk is folyamatosan **változik** az időben. Egyetlen épület sem független

létrehozásának **korától**, idejétől sem.*

Az, hogy mitől szép, vagy jó egy ház nehéz megmondani. A szépség sokféle lehet. Szép az, ami érdek nélkül tetszik, mondja Kant. Jelen fejezetben nem szeretnénk állást foglalni abban, hogy mi szép és mi nem. Viszont szeretnénk bemutatni azt, hogy mik azok az általános ajánlások, amelyeket alkalmazva elkerülhetjük a csapdákat, hibákat. Mert ahogy már a bevezetésben is írtuk kötetünk elején, véleményünk szerint kevés az olyan ember a világon, aki szándékosan csúnya házat szeretne építeni.

* Tatai Mária: Az épített környezet – Enciklopédia kiadó, 2003. – nyomán

A hely

Ne felejtsük el, azt hogy hol vagyunk. Válra „váli” házat építsünk! Ez persze nem a meglévő elemek szolgai másolatát jelenti. Éppen ellenkezőleg: minden ház egyedi alkotás, mely kifejezi építője helyét a világban – Válon – lehetőleg anélkül, hogy a hely szellemét – a „genius loci”-t – figyelmen kívül hagyná, vagy megsértené.

Kerüljük az „idegen”, divathullámoknak megfelelni akaró öncélú építészeti formák használatát. Toszkán házat inkább Toszkánában, alpesit pedig az Alpokban építsünk.

A kor

Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy az épületünk mikor épül! Új épületeinken az öncélú, „múltba révedő”, „réginek látszani akaró” építészeti elemek használata sokszor inkább diszharmóniát, giccset szül. Használjunk bátran kortárs, „mai” építészeti elemeket, kiegészítőket!

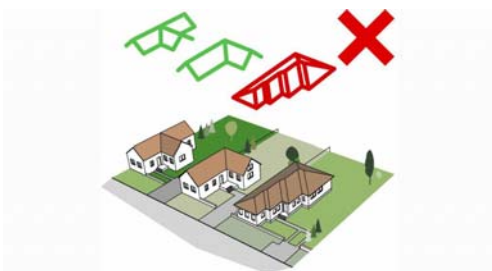

Illeszkedés

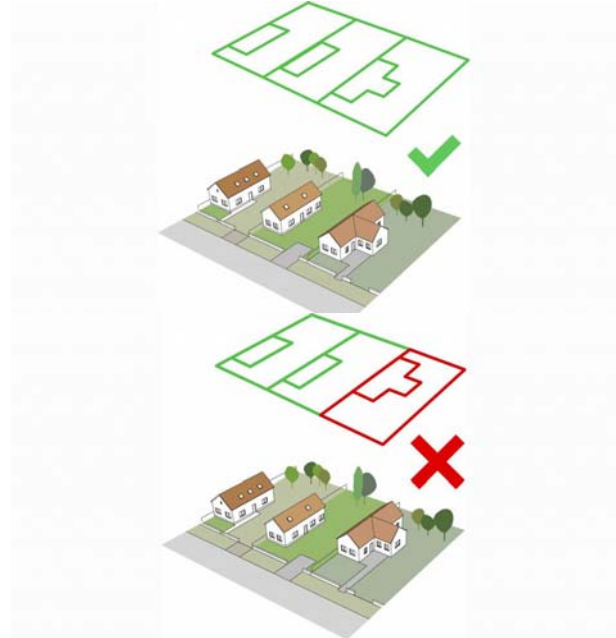
- Figyeljünk környezetünkre, szomszédainkra. Próbáljunk meg illeszkedni a kialakult településképbe.
- Épületünk magassága igazodjon a környező épületek magasságához!

- Házunk tetőformáját és hajlásszögét a kialakult állapotnak megfelelően választjuk meg!

Ugyan ez igaz az épület telepítésére, elhelyezésére is! Új épület építésekor tartsuk meg a kialakult utcavonalat, előkert méretet, telepítési irányokat.

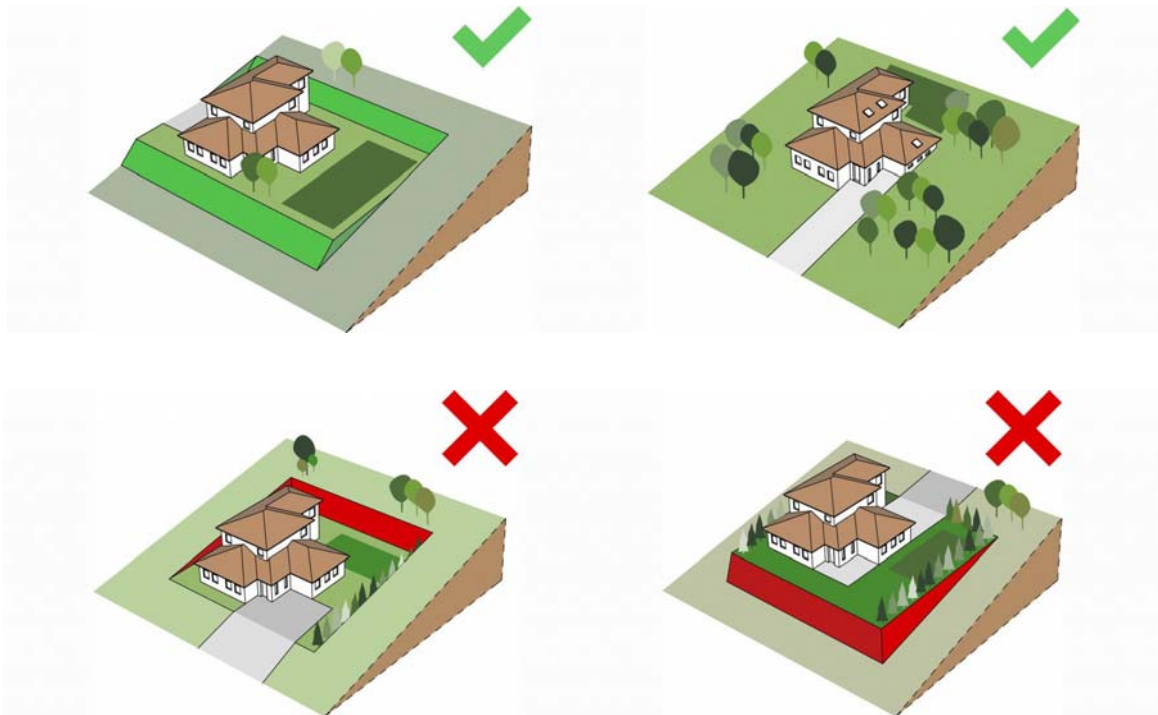

Telepítés

- Házunk építésekor vegyük figyelembe telkünk adottságait és használjuk ki azokat!
- Ne akarjunk minden fát kivágni a telkünkön, lehetőség szerint legyünk tekintettel a kialakult természeti környezetre!
- Épületünk telepítésekor figyeljünk a benapozásra! De lehetőleg ne csak a saját házunk, hanem a szomszédaink esetében is!
- Épületeink elhelyezésekor és használatakor legyünk tekintettel a már ott élő szomszédainkra, épületeikre is!

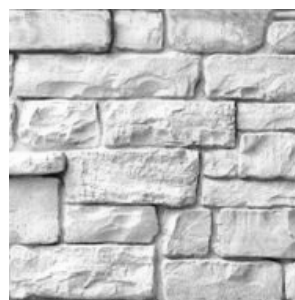
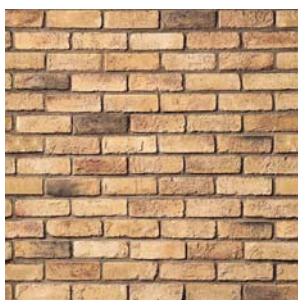
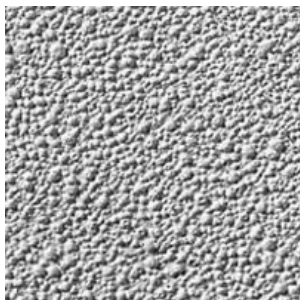
Domborzat

- Legyünk tekintettel a domborzati viszonyokra és használjuk ki azt. Illesszük a házat a terepre!
- Figyeljünk a csapadékelvezetésre is! A víz mindig lefelé folyik, viszont ennek az alattunk élő szomszédaink nem biztos hogy örülnek! A kert és az épület körültekintő kialakításával a csapadékvíz okozta károk megelőzhetőek – nem csak magunknál, hanem a szomszédainknál is!

Homlokzatképzés, színek, anyagok

- Kerüljük a harsány, rikító színek használatát, főleg nagy felületeken. Az élénk színek nyugtalanságot, a pasztell, földszínek harmóniát sugároznak.
- Épületeink színösszeállításánál törekedjünk az egymással harmonizáló színek használatára.
- Használjunk minőségi, természetes burkolatokat, építőanyagokat!
- Kerüljük a cserepeslemez, bitumenes zindely, hullámpala tetőfedő anyagokat! Lehet, hogy rövidtávon olcsóak, de sokszor silány minőségűk és „bazári” hatást is keltenek.
- Ne feledjük: házunk homlokzata a ház „ruhája”, „arca”.

A múlt tisztelete

- Tiszteljük a múltat! Ismerjük meg választott lakóhelyünk értékeit, és ahhoz igazodva alakítsuk új házunkat!
- Ha régi házat vásárolunk, fontoljuk meg, milyen módon lehet megőrizni annak értékeit!
- Ha régebbi, díszes lakóépületet korszerűsítünk, felújítunk, vizsgáljuk meg annak lehetőségét, hogyan tudjuk elérni azt, hogy a ház arányai, díszítései megmaradjanak, továbbéljenek.
- Ne feledjük: azért mert valami régi, nem biztos hogy rossz!

Kerítések

- A településkép meghatározó elemei a házak mellett a kerítések is. Kialakításuk a házzal összhangban történjen!
- Kerüljük a túlzottan zárt, erődszerű megoldásokat, kivéve a Településközponti karakterű területen!
- Utcai kerítéseink magassága a 2 m-t ne haladja meg!

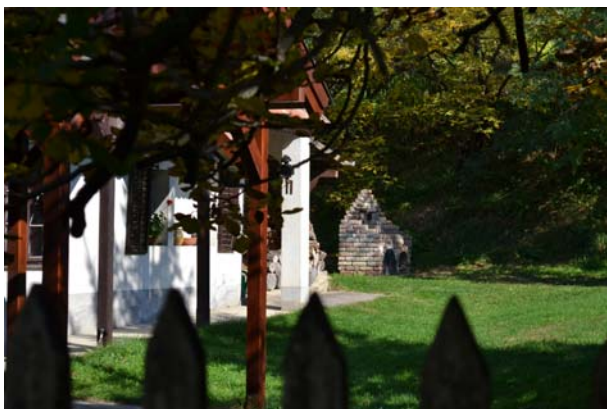
- Itt is minőségi, tartós anyagokat használjunk, kerüljük a silány anyagok használatát!
- Hullámpala, trapézlemez, tömör betonkerítés használata nem kívánatos!

Kertek

Kertjeink éppoly fontos elemei a településünk arculatának, mint a házak. A kertek teremtik meg a kapcsolatot az épített környezet és a természet között.

- Kertjeink kialakítása során legyünk figyelemmel arra, hogy az harmonizáljon, illeszkedjen az épülethez.
- Részesítsük előnyben az őshonos fajokat, kerüljük az invazív, idegen növényfajok használatát.

- Védjük és óvjuk a természetet! Gyűjtsük össze és komposztáljuk a növényi hulladékot! Kerüljük az erős mérgek, vegyszerek használatát!

- Növényeink telepítése során vegyük

figyelembe a növény igényeit, várható méretét. Legyünk tekintettel szomszédainkra és épületeikre is!

- Ne burkoljuk túl a kertjeinket, csökkentsük a burkolatok arányát minél kisebbre! Használjunk könnyen karbantartható, időtálló, természetes anyagokat és vízáteresztő burkolatot!

Közösségi terek, játszóterek

- A közösségi terek kialakítása során is legyünk figyelemmel településünk arculatára!
- Szenteljünk figyelmet a közösségi terek karbantartására, gondozására!
- Gondoskodjunk a már nem használt közterületi elemek, bútorok eltávolításáról!
- Gondoljunk minden korosztályra, telepítsünk mindenki által használható eszközöket!
- Ne feledkezzünk meg a játszóterek, játszóeszközök árnnyékolásáról sem!

- Itt is használjunk időtálló, minőségi, természetes anyagokat!
- A jól megválasztott, egységes, minőségi, utcabútorok nagymértékben képesek pozitívan befolyásolni a településképet! Használjunk bátran modern, kortárs elemeket!

Utcák, terek

- A köztisztaság megőrzése, természetes- és épített környezetünk védelme mindenkinek kötelessége!
- Tartsuk tisztán, karban az előkertjeinket, járdáinkat, az ingatlanunk előtt húzódó zöldsávokat!

- Sokat tehetünk településünk arculatának javításáért, ha virágokat ültetünk!
- Gondoljunk közterületeink fásítására, növényesítésére!

Gépészeti berendezések, kábelek

- Kerüljük a föld feletti kábelezést, részesítsük előnyben a földkábeleket!
- Kerüljük a közterületről látható – különösen az utcai – homlokzatokon a légkondicionáló berendezések, parabolaantennák, elektromos szerelvények használatát!
- Ne feledkezzünk meg arról, hogy lehetnek a településnek olyan helyei, ahonnan esetlegesen a tetőre is rálátni!

Cégtáblák, cégérek, reklámhordozók

- Kerüljük a tolakodó, ízléstelen, megbotránkoztató reklámok használatát.
- Üzleteink, cégeink reklámozása során részesítsük előnyben a cégérszerű, településképhez

illeszkedő elemeket! Itt is használjunk minőségi anyagokat. Kerüljük a silány minőségű, műanyag elemek használatát.

- Törekedjünk a visszafogott grafikai és színvilág alkalmazására. Kerüljük a villódzó, villogó futófény jellegű reklámokat.
- A kirakatok, portálok kialakítása során is vegyük figyelembe az egységes településképet!

Részletek

- Figyeljünk a részletekre! Az apró kiegészítők használatával tehetjük igazán sajátunkká lakókörnyezetünket. Ízléses, stílusos kiegészítők használatával lesz igazán egyedi és különleges a környezetünk, otthonunk. Házszámtáblák, kerti díszek, postaládák, apró díszítések. Ha ízléssel és mértékletességgel használjuk őket a településképp pozitív alkotói lehetnek!

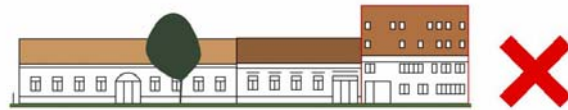

Részletes ajánlások - Településközpont

Válban a Településközponti karakterterület sajátossága a 19.- század végi polgárosodó, városiasodó, zárt sorú jellegű kialakult utcakép.

A területen az általános ajánlásokon túl figyeljünk az alábbiakra:

- Őrizzük meg a zárt sorú jellegű utcaképet
- Épületeinket illesszük a telekhatárra és a szomszédos épületekhez
- Alkalmazzunk utcával párhuzamos

nyereg tetőt, a kialakult utcaképnek megfelelően

- Az utcai ablakok lehetőleg álló téglalap alakú osztott nyílászárók legyenek hasonlóan a régi épületeken lévőkhöz
- Kerüljük utcai homlokzatokon a nagyméretű, fekvő arányú ablakokat, nyílászárókat
- Használjunk időtálló, minőségi anyagokat és burkolatokat
- Ezen a területen bátran használhatunk tömör kapuszárnyakat, de kerüljük a mesterséges fém, műanyag anyagok használatát

Részletes ajánlások - Régi faluközpont

Válban a Régi faluközpont karakterterület különlegessége a településen betöltött különleges helyzetéből fakad. Ez a település szellemi központja. A területen az általános ajánlásokon túl fokozottan figyeljünk az alábbiakra:

- Őrizzük meg örökségünket, legyünk tisztelettel a múlt emlékei iránt!
- Kerüljük a túlzottan hangsúlyos, harsogó elemek használatát, az erős színeket, formákat!
- Csak minőségi és időtálló anyagokat használjunk! Részesítsük előnyben a természetes anyagokat, úgy mint kő, téglá, fa.
- Tetőfedő anyagként csak kiselemes fedéseket, elsősorban mázatlan cserepet használjunk.

- Fokozottan figyeljünk oda a közterületek kialakítására, karbantartására!
- Új építés és felújítás előtt vizsgáljuk meg a meglévő épület értékeit és lehetőség szerint tartjuk meg azokat. Kémények, homlokzati párkányok és vakolatdíszek, nyíláskeretezések, vakolt, festett falfelületek, kőlabazatok, kerítések, mind értékes részletei lehetnek

épületünknek!

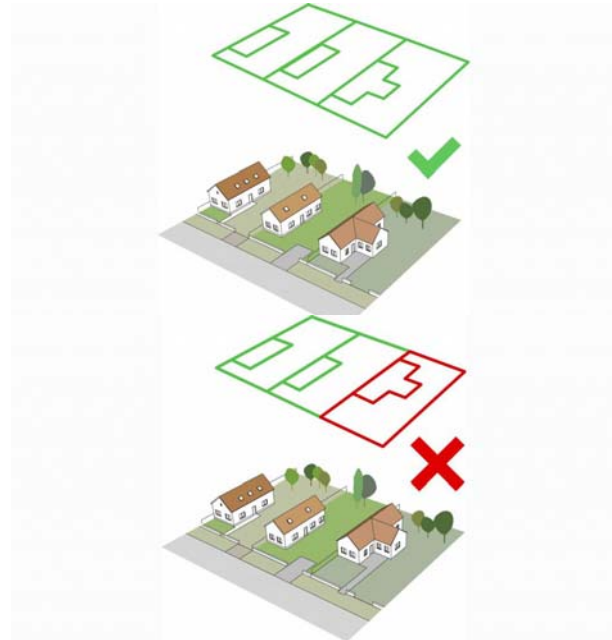
- Használjunk hagyományos arányú építészeti elemeket, formákat, különös tekintettel a nyílászárókra. Ilyenek például az álló téglalap formájú egyedüli vagy páros ablakok. Igyekezzünk megtartani arányukat, osztásaikat, új építésnél merítsünk ihletet belőlük!
- Fokozottan figyeljünk oda portáink rendezettségére, karbantartására!

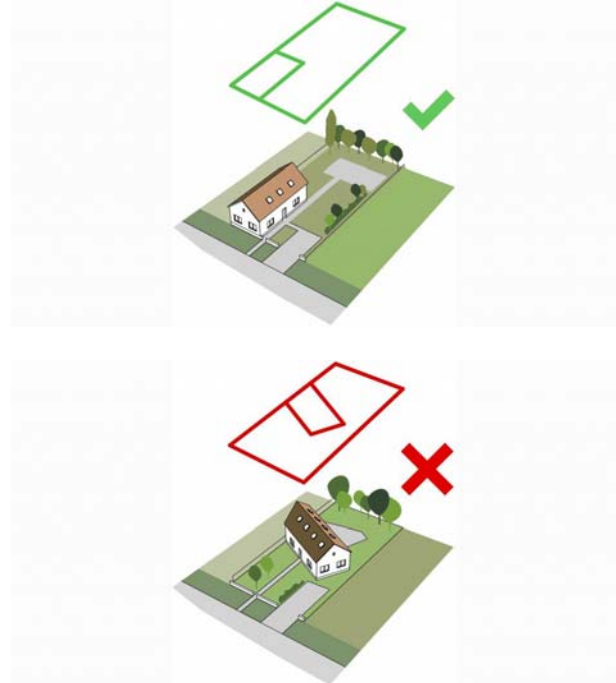
Részletes ajánlások - Általános falusias lakóterület

Az általános falusias lakóterületeken a beépítés – többnyire – a hagyományos, oldalhatáron álló, lineáris építkezésű, utcára merőleges nyeregtetővel rendelkező földszintes építési módokat követi. Ezen a karakterterületen az általános ajánlásokon túl érdemes megfontolni az alábbiakat is:

- Új építésnél részesítsük előnyben a hosszúkás, lineáris építkezésű, oldalhatáron álló házakat a szabadonálló, négyzetesebb alaprajzú házak helyett!
- Az épületünk elhelyezésekor legyünk tekintettel a kialakult utcavonalra, utcaképre. Telepítsük az épületünket a kialakult állapotoknak megfelelő előkerti értékekkel!
- Alkalmazzunk hagyományos meredekségű, 35-45 fokos nyeregtetőket az alacsonyabb, vagy magasabb hajlásszögű, nem ideillő megoldások helyett!
- Ha régi házat vásároltunk felújítás előtt vizsgáljuk meg a meglévő épület értékeit és lehetőség szerint tartsuk meg azokat. Kémények, homlokzati párkányok és vakolatdíszek, nyíláskeretezések, vakolt, festett falfelületek, kőlabazatok, kerítések, mind értékes részletei lehetnek épületünknek!

- Tetőtér beépítés esetén törekedjünk az egyszerű tetőfelépítmények alkalmazására. Kerüljük a kiugró, kitüremkedő elemeket!
- Merítsünk ihletet a meglévő értékes épületekből és használjuk a régi épületek értékes építészeti elemeit kortárs módon megfogalmazva. Tornácok, verandák, hagyományos arányú álló téglalap ablakok, mind jöhetnek!
- Melléképületeinket a főépület mögött, annak folytatásaként lineárisan helyezzük el! A melléképület tetőformáját, a tető dőlésszögét illesszük a főépületéhez! Kerüljük az utcára „ásító” nagyméretű disszonáns garázkapuk alkalmazását és a szabadon álló melléképületeket!

könnyű szerkezetes melléképületet építünk akkor is használjunk inkább deszkát, fűrészelt árut az OSB-lap és trapézlemez helyett! Bármit is építünk, kerüljük a „tákol” hatású, „igénytelen” építmények építését!

Részletes ajánlások - Különleges falusias lakóterület

A különleges falusias lakóterületi karakterterület a legősbibb váli településszerkezeti képet mutatja, itt maradt fent a legeredetibb formájában a középkori településszerkezet. Az utcakép még őrzi hagyományos, század eleji képét, bár sajnos az utóbbi években sok negatív folyamat is beindult. Ennek paradoxona az, hogy az értékes, népi építészeti elemek pont a

leghanyagoltabb, legmostohább sorsú épületeken maradhattak meg, melyek viszont mára már nagyon rossz műszaki állapotban vannak, sok közülük szinte menthetetlen. Ahol volt pénz korszerűsítésre, ott sok esetben az utólagos homlokzati hőszigeteléssel, nyílászáró cserével, héjazat cserével az épületek elvesztették eredeti értéküket, bájaikat, vagy szimplán lebontották őket és újabbak épültek a helyükre.

A különleges falusias lakóterületi karakterterületen – az általános ajánlások mellet – ugyan azokat az ajánlásokat érdemes megfogadni mint az általános falusias lakóterületi karakterterületeken, az alábbi kiegészítésekkel.

- A területen mindenképpen inkább a régi épületek felújítását, korszerűsítését támogatjuk az új épületek építése helyett!
- Ha mégis inkább új épület épül, fokozottan figyeljünk a meglévő környezetre és az arányokra.
- A hagyományos utcaképet meg kell őrizni, a foghíjak esetében a beépítéssel ahhoz kell alkalmazkodni.

- Óvjuk és védjük meg a történelmi telekstruktúrát, kerüljük a telekalakítást, összevonást.
- Csak magastető, a tájba illő, természetes anyaghasználatú és egyszerű tömegű épületeket építsünk! Házunk lehetőleg legyen alaprajzában két téglalappal körülírható, nyereg- vagy kontytetővel fedett épület!

Részletes ajánlások - Kertvárosias lakóterület

Ezek a területek később, mérnöki(esebb) tervezés eredményeként jöttek létre, mint a falu többi lakóterületei. Itt két fejlődési irány figyelhető meg: a régebben, a 2. világháborút követően kialakult belső beépítések (Malom utca, Bem utca, Vágóhíd utca, Kisköz, stb.) erőteljesen átalakulóban vannak, az új épületek a 90-es, 2000-es évek divatjának megfelelően épültek. A Csokonai, Ürményi, Katona Lajos utcák a 80-as 90-es években épültek be, itt az épületállomány még nem olyan régi, képük az akkor korban általános kertvárosias formálásnak felel meg. Itt az átalakulás a régebbi épületek elbontásával, átalakításával valószínűleg csak most fog megindulni. Bár már febukkant egy-két kortárs épület is.

A kertvárosias karakterterületen az általános ajánlások mellett az alábbiakat érdemes megszívlelni:

- Ezeken a területeken használhatunk kortárs, modern elemeket!
- Szabadabb tömegformálással, izgalmas kompozíciók kialakításával is kísérletezhetünk!
- A hagyományos vakolt architektúra mellett, annak kiegészítéseként bátran használhatunk modernebb burkolóanyagokat, felületek is!
- Ugyanakkor ügyeljünk az illeszkedésre és az ízléses kialakításra. Ne feledjük, a kevesebb néha több!

Részletes ajánlások - Nagy zöldfelületekkel rendelkező különleges területek

- Törekedjünk a nagy zöldfelületek, a természeti környezet megtartására!
- Épületeinket, építményeinket a tájba illesztve, azt tiszteletben tartva helyezzük el!
- Előnyös a pavilonos, tárgyszerű, kisméretű épületek alkalmazása.
- Használjunk kortárs, modern elemeket és minőségi természetes anyagokat!
- Az utcabútorokat, kiegészítő elemeket tudatosan, tervezetten használjuk! Legyenek egységes arculatúak és illeszkedjenek környezetükbe!

Részletes ajánlások - Pincesorok, présházak területe

Ezeken a területeken fontos cél a meglévő, védett pincesorok arculatának megóvása és megvédése. Az általános ajánlásokon túl tartuk szem előtt az alábbiakat:

- Törekedjünk az egyszerű, tiszta formák és tömeg alkalmazására!
- Fokozottan figyeljünk az illeszkedésre! Illesszük az épületünket a tájba, a domborzatba és a településképbbe!
- Ne feledjük: az egykori szőlőművelés területeinek látványa meghatározóak Vál szépsége szempontjából. A szőlőművelés területei a települést körülölelő dombokról szinte mindenhol

láthatóak!

- Ne építsünk túl nagy épületeket! Kb. 30 m²-nél nagyobb épületek építése akkor sem javasolt, ha egyébként a beépítési paramétereknek megfelel!
- Ezek a területek nem állandó lakófunkcióra szolgálnak! Hiányzik hozzá az infrastruktúra és nem is kívánatos annak megjelenése! A

terület értékét pont a kisméretű préházak és pincék, valamint a szőlő és gyümölcsstermesztés kultúrájának sajátos egyvelege adja.

- Tartsuk be az építési szabályokat! Csak oda, és úgy építkezzünk, ahova és ahogy a Helyi Építési Szabályzat megengedi!!!

Részletes ajánlások - Majorságok és puszták területe

Egykori régi uradalmakhoz tartozó majorok, puszták gazdasági épületegyüttese, területei ezek. Esetükben kettős fejlődési irány tapasztalható, melyhez igazodni szükséges. Azokon a területeken, ahol egységesen fennmaradtak a régi korok emlékei – ilyen Marianna major és Gyűrűsalja puszta területe – feltétlenül fontos az építészeti értékek megőrzése és megóvása.

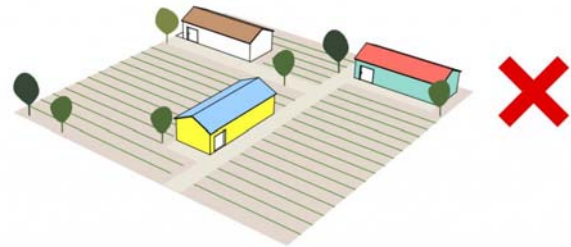

Ezekon a területeken az alábbiakra figyeljünk feltétlenül:

- Óvjuk és védjük a meglévő építészeti örökséget!
- Felújítás, korszerűsítés esetén őrizzük meg az épület díszzeit, karakterét, homlokzatát!
- Új épületek építéskor azokat illesszük a fennmaradt épületek közé! Használjunk minőségi, természetes anyagokat!
- Új épületek homlokzatán lehetőleg csak téglá és vakolt felületeket alkalmazzunk! Kerüljük a fém és műanyag homlokzati elemeket!

Azokon a területeken, ahol a régi építészeti emlékek már nagyrészt eltűntek – ezek Pogányvár és Kisföld major – fontos, hogy az épületeink kialakításakor az alábbiakra törekedjünk:

- Illesszük az épületeinket a tájba, vegyük figyelembe a falu arculatát és a rálátási pontokat!
- Kerüljük a rikító, élénk színek használatát!
- Tetőfelületek esetében javasolt a halványpiros és árnyalatainak, falfelületek esetében a halvány földszíneknek használata.
- Lehetőségeink szerint részesítsük előnyben a természetes, hagyományos építőanyagokat és felületeket!
- Vegyük körbe területeinket fasorokkal, növényzettel. Amellett, hogy segít oldani az épített környezet és a természeti környezet között feszülő örök ellentétet, még a port és a hangot is fogja!
- Ne feledkezzünk meg környezetünk védelméről sem!

08 ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK, JÓ MEGOLDÁSOK

Szépen felújított polgári lakóház a Vajda János utcában. A felújítás során példásan megőrizték az eredeti építészeti értékeket; a nyílászárókat, homlokzatsízeket, színezést. A tömör fa kapu ízlésesen illeszkedik az épülethez és kialakításával erősíti a zárt sorú jelleget.

Ez az épület a Vajda János utcában teljes körű átépítés után nyerte el jelenlegi formáját. Az építész illeszkedett a meglévő zárt sorú utcaképbe és a csatlakozó 19. század végi épülethez, valamint használt archaizáló homlokzati elemeket, ugyanakkor az utcai homlokzat anyaghasználatával mégis kortárs épületet alkotott.

Felújított lakóépület, Vajda János utca. Ennek az épületnek a felújítása során példás figyelmet fordítottak a vakolatarchitektúra helyreállítására, mely dicséretes. Színezése ízléses, visszafogott. Szerencsésebb lett volna fa ablakok használata a fehér műanyag helyett.

Felújított falusi lakóépület a Damjanich utcában. Az épület a településen jellemző tradicionális 20. század eleji lakóházakra jellemző módon utcai tornácbeljáróval és oldalsó tornáccal rendelkezik. Az utcai homlokzat egytengelyes. A felújítás során megőrizték az épület eredeti karakterét, értékeit. Az épülethez jól illeszkedő utcai kerítés is készült.

Szépen felújított falusi lakóépület a Damjanich utcában. Az épülethez jól illeszkedő utcai kerítés is készült.

Felújított módos lakóház a 20. század elejéről. A felújítás során gondosan megőrizték az eredeti díszítőelemeket, a mívés faragott ablakokat, és redőnyöket, de még az eredeti kerítést és oszlopokat is.

A felújítás során a figyelem minden részletre kiterjedt, így az épület és környezete harmonikus egészet alkot.

Kiemelendő, hogy az eredeti melléképületeket is megtartották, és igényesen felújították. Ezeket az épületeket ma a 21. századi igények szerint használják.

Megemlítendő még a kert kialakítása is, amely természetes anyaghasználatával és kialakításával méltó környezetet nyújt a ház és lakói számára.

Településképbe illő, újabb építésű családi házak a Burgondia utcából. Visszafogott, harmonikus tömegképzés és anyaghasználat, a beépítési hagyományokat tiszteletben tartó telepítés jellemzi őket. Az épületek utcára merőleges nyeregtetővel, oldalhatáron álló telepítéssel lettek építve. A visszafogott, világos, vakolt homlokzatok, a sötét fa anyaghasználat, jó, hagyományos arányú és osztású fa ablakok és a natúr cserépfedés jó példák.

Kortárs lakóépület a Petőfi utcában. Az épület szép példája annak, hogy hogyan lehet kortárs módon, de az építészeti hagyományokat tiszteletben tartva viszonyulni az épített környezethez. Külön kiemelendő a melléképület kialakítása, mely szintén kortárs épület, de építészetileg a tradicionális csűrökre reflektál. Egyetlen negatívumként talán csak a fehér szekcionált garázkapu alkalmazása említhető, szerencsésebb lett volna anyagában, vagy legalább színében az épülethez jobban illeszkedő nyílászáró alkalmazása.

Kortárs lakóépületek az Ürményi utcában. Az átalakulóban lévő, kertvárosias karakterű területen jól megférnek egymás mellett a különböző kortárs építészeti szemléletet megtestesítő megoldások: az egyik visszafogott nyugodtságával, a másik izgalmas tömegével és minőségi anyaghasználatával tűnik ki a tömegből.

Szépen felújított pince és présház az Újhegyen. A felújítás során megőrizték az eredeti fa ablakot és szegecselt pinceajtót, az újonnan hozzáépített elemek – mint például az akác tornác – pedig jól kiegészítik az épület megmaradt elemeit.

Szépen karbantartott iker pince és présház az Újhegyen

A régi iskola épülete a Marianna majorban. A szépen megőrzött és karbantartott épületet ma lakóházként használják.

Marianna major megőrzött épületei. A felújított, egykori uradalmi épületet ma szálláshely- és lakó funkciókra használják.

